

О.М. Склярєнко
(Одеса)

ПРО НОМІНАТИВНО-КОМУНІКАТИВНУ ФУНКЦІЮ ОСОБОВИХ ІМЕН (ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Номінація та комунікація – основні функціональні сфери мови. Науковці зазначають: «За своєю власною природою номінація – це таке ж фундаментальне та багатовимірне мовне явище, як і комунікативна сфера мови»¹. Номінація та комунікація не тільки співіснують у мові, а й тісно взаємодіють, що проявляється і в пропріальній сфері лексики. В одних і тих же онімах (зокрема, в антропонімах) відображені (в різних пропорціях) як компоненти номінативності, так і компоненти комунікативності. Ці пропорції відмінні в різних ономастичних категоріях однієї мови, які неоднакові в мовах різних структур і культур.

Вивчаючи антропонімію в широкому типологічному вимірі, можна розглядати її як інструмент для виконання різноманітних функцій, в ієрархії яких чільне місце займає *функція повідомлення*, а отже, *комунікативна функція*. Комунікативна функція антропонімів базується на теорії мовленнєвих актів, теорії мовленнєвої дії, яка «зображена не лише мовленнєвими актами, а й теорією комунікативної компетенції, етнографією мовлення, аналізом розмови, та кількома іншими напрямками досліджень – лінгвістичних, соціолінгвістичних чи таких, що вже переходять у сферу філософії мови»². Мовна комунікація здійснюється з єдиною метою: передати певну інформацію адресатам. Реальне функціонування мови – це нескінченний процес вербальної комунікації людей. На ролі комунікативного аспекту в мові наголошував ще Г.В. Колшанський, який, зокрема, зазначив: «Комунікативне призначення мови – її перша та єдина функція, яка

перетворює індивідуальну свідомість у суспільну»³. Тому процеси номінації не можна розглядати, не беручи до уваги комунікативного аспекту. Г.В. Колшанський щодо цього пише: «Можна погодитися з тим, що будь-яка спроба розглядати мову відокремлено від її комунікативної функції приречена на невдачу. Явище номінації не становить винятку»⁴.

Цю тезу можна доповнити. Комунікативна функція — не єдина функція мови. Мова слугує також для усвідомлення навколишнього світу, а слова — не лише для комунікації, а й для номінації, для фіксації знань про довколишній світ. Сказане повною мірою стосується також антропонімної номінації. Антропоніми виконують різноманітні функції, деякі з яких є універсальними, властивими їм в усіх мовах світу. Крім того, антропоніми виконують також специфічні, так би мовити, ареальні функції, властиві їм переважно в окремих мовних культурах. Серед універсальних функцій виокремлюємо їхню номінативно-екзистенційну функцію, тобто належність антропонімів як номінативних знаків у системі пропріальних номінацій до окремого ряду денотатів: до людських особистостей. Звичайно, кожне особове ім'я виконує номінативну функцію, оскільки це його домінанта. Антропонімна номінація обов'язково є одиницею лексичного рівня, і вона найчастіше репрезентована окремою лексемою, окремим словом. А чи може антропонімна номінація бути одиницею синтаксичного рівня, окремим реченням? Як відомо, «Слово вказує на предмет чи явище, а речення — на ситуацію»⁵. Комунікативні антропоніми такого роду, тобто *антропонімні інформативи* (*інформативні антропоніми*), характерні для багатьох етносів Землі як у сучасну епоху, так і в давно минулі часи. Розглянемо особові імена людей, які жили в місті Урі на півдні Вавилонії (у Нижній Месопотамії) на початку II-го тис. до н. е. Учені засвідчують: «У старовавилонський період усі імена власні <...> граматично становили цілі речення — побажальні чи інші»⁶. Наведемо кілька особових імен тієї стародавньої доби: *Абітабум* 'мій батько хороший', *Ададілушу* 'Адад — його бог', *Ададмубалліт* 'Адад оживляє', *Адаллал* 'я вихваляю [бога]', *Аліахі* 'де ж мій брат?', *Амурруабі* 'бог Амурру — мій батько', *Дубламахмансум* 'велике сховище табличок дало його', *Ідіглатуммі* 'річка Тигр — моя мати'⁷. Зазирнемо в іще більш ранню історію — історію стародавнього Єгипту. Відома з джерел історія стародавнього Єгипту починається приблизно з V-го тис. до н. е. У різних місцевостях, у різні історичні часи побу-

тували ті чи інші типи особових імен людей, на зразок: *Хетенні-Пта* 'хай буде милостивий до мене *Пта*', *Аменемінт* 'Амон у Долині', *Аменемібі* 'Амон у серці моєму', *Хатхорііті* 'Хатхор прийшла'. Пор. такі імена стародавніх єгиптян, як *Джед-Пта-Хор-іуф-анх* 'Сказали [боги] *Пта* і *Хор*: він буде жити'. Імена-закляття мали на меті запобігання шкідливому впливу, захисником від якого було божество, наприклад: *Чаі-Ісе-Іму* 'так схопить *Ісіда* їх'⁸.

В онімному просторі Давньої Русі до запровадження християнства побутували численні *антропонімні експресиви* (*експресивні антропоніми*). Як свідчать джерела, у дохристиянські часи слов'яни називали дітей здебільшого відповідно до обставин родинного життя. Це найдавніші імена, які побутували серед наших прашурів⁹. Слова, які завдяки онімізації набували статусу власного імені, за походженням були слов'янськими, хоча генезис багатьох із них міг сягати й праіндоевропейської доби. У них номінативна функція співіснувала паралельно з комунікативною, не витісняючи одна одну. Через семантику твірних основ особових імен батьки інформували членів соціуму про емоції, викликані появою дитини. Довгоочікуваного сина називали *Любко*, *Кохан*, *Милаш*, *Бажан* (бажаний), *Ждан*, *Жадан* (жаданий), а небажаний дитині давали ім'я на зразок *Нелюб*, *Нелюбець*, *Неждан*, *Нерад*, *Нечай*, *Немила*, *Нерада*, *Безжданко*, *Безрада*. Якщо батьки вже більше не хотіли, аби в них народжувалися діти, то найменшому синові чи дочці давали ім'я *Ненад*, *Ненада*, *Нетреба*, *Нема*, *Доста* та ін., які містили своєрідне магічне прохання «не треба, досить нам дітей!». Додамо, що «дохристиянські імена присвоювали не лише немовлятам, а й підліткам, юнакам, а також дорослим. Ці імена вказували на характер чи заняття людини: *Безсон*, *Молчан*, *Утеш* та ін.»¹⁰.

Іллокуція – це реалізація комунікативного наміру. *Антропонімна іллокуція* – це втілення в створеному особовому імені певної комунікативної інтенції, комунікативної мети. За словами Дж. Р. Серля: «Комунікативний акт», або, інакше кажучи, «іллокутивний акт», тобто «мінімальна одиниця мовного спілкування» – це «творення конкретного речення в певних умовах»¹¹. А речення, як добре відомо, може бути побудоване з кількох слів певної мови або лише з одного слова. Іллокутивна сила комунікативної одиниці полягає в тому, який намір автора вона покликана здійснити: повідомлення, спонування, обіцянку, оцінку тощо¹².

Антропонімна іллокуція може бути продемонстрована на прикладах антропонімів різних мов світу, зокрема татарської. Ми використовуємо український переклад імен, що зумовлює відсутність певної адекватності, однак дає принаймні якість уявлення про реальність тих лінгвальних явищ. Пор. татарські чоловічі особові імена, які містять певне повідомлення (іноді виражене з експресією): *Абизгілде* ‘Абиз прийшов (народився)’; *Джигангілде* ‘народилася дитина, дорожка за все на світі’; *Кутлигілде* ‘прийшла (народилася) щаслива дитина’; *Імянкілде* ‘народився хлопчик, міцний і здоровий, як дуб’. Іллокутивна сила мовних одиниць може бути різною як у квантитативному плані (більшою чи меншою), так і в квалітативному (виражати різні інтенції мовців, у нашому разі – номінаторів, тих, хто надає імена). Туркменська традиція антропонімної номінації зберегла багато “фразових імен”: *Какагельди* – дослівно ‘батько прийшов’ або *Огулболди* ‘син народився’, *Огулгельди* ‘син прийшов’, *Огулдурди* ‘син з’явився’. *Антропонімі імперативи* становлять окрему групу іллокутивних особових імен, пор. татарські чоловічі імена: *Бузан* ‘стань дорослим, живи довго’; *Карай* ‘стань сильним, потужним’; *Юзай* ‘живи сто років’; *Ярбул* ‘будь другом, товаришем’. Розглянемо із цих позицій кілька різномовних особових імен чоловічого роду: азерб. *Гарйагді* ‘сніг випав’; узб. *Йовкошти* ‘ворог утік’; татар. *Ілкілде* ‘настав мир’; тюрк. *Севдік* ‘ми зраділи’; араб. *Тафаддал* ‘надайте милість’, ‘ласкаво просимо’; тюрк. *Ердугди* ‘чоловік народився’; азерб., башк., татар. *Даян* ‘тримайся’; казах., киргиз. *Онгал* ‘видужуй’; татар. *Нурлан* ‘світ’, ‘світи’, ‘осявай променями’¹³. У башкирів власні імена з компонентом *көн* відображали поклоніння сонцю, яке повинно було протегувати дитині. «Аналіз башкирських шежере XVIII століття показує, – зазначає Р.А. Сулейманова, – що навіть у період активізації мусульманських імен у башкирському іменникові функціонували імена *Кунай*, *Кунтугмуш*. В антропонімній системі башкир з компонентом *көн* функціонують такі жіночі імена, як *Кунбіка*, *Куннур*, *Кунсилу*, *Куньямал*. Тут можна говорити про втрату зв’язку з давніми віруваннями. У більшості випадків у таких іменах лише зазначається “фіксація” часу появи (день) дитини на світ, а також побажання краси і ніжності. Починаючи з XIX століття, чоловічі імена з компонентом *көн* виходять з ужитку. Замість них, за нашими спостереженнями, з’являється власне ім’я *ояш* (*Кояш* / *Куяш*). <...> У сучасному іменуванні башкирів цей антропонім трапляється як жіноче ім’я, що, своєю

чергою, доводить подвійну сутність сонця»¹⁴. «Власні імена з компонентом *ай* ‘місяць’ активно функціонували та продовжують функціонувати в антропоніміконі башкирів, наприклад: *Айзуак, Айлі, Айсуйак, Айтуган*. *Ай* у башкирських іменах може також означати ‘народився в місячну ніч’ і ‘гарний’. У сучасному башкирському іменуванні є 60 чоловічих і 44 жіночих імен із препозитивним компонентом *ай*, наприклад: *Аймур, Айзат, Айдар, Айдан, Айсина* та ін.»¹⁵. Пор. ще: «Власне ім’я втратило зв’язок з апелятивом *ай*, з яким пов’язані різноманітні вірування, традиції давніх тюрків. Ім’я *Айсилу*, втративши своє колишнє теофорне значення, в сучасному антропоніміконі набуває дезидеративного значення. *Айсилу* утворено з двох компонентів тюрк. *ай* + татар. *силу* ‘красуня’. Перший компонент *ай* ужито як побажання дитині краси та величі, подібної місяцеві»¹⁶. Пор.: *Айбул* ‘будь місяцем’ у значенні ‘будь красивим, як місяць’¹⁷. В іменах дітей, які народилися в п’ятницю (*джума* або *анна*), відображають цей день відпочинку і молитви. Тому й поширені такі імена, як *Аннадурди* і *Джумадурди* ‘п’ятниця прийшла’, *Аннаберди* ‘п’ятниця дала’. Якщо ж випадає сніг, дитину називали *Гаряди* ‘сніг випав’. Ті, хто народився на світланку, могли отримати ім’я *Гюндодгу* ‘сонце встало’. Якщо перший крик хлопчика припадав на весняну пору, його іноді так і називали «по-весняному»: *Яздурди* ‘весна прийшла’ або *Язберди* ‘весна дала’¹⁸. «Однак, — зазначає Т.Х. Кусімова, — назви небесних тіл, атмосферних явищ та пір року: *ай* ‘місяць’, *көн* ‘сонце’, *тац* ‘зоря’, ‘світанок’, *Юяш* ‘сонце’, *төн* ‘ніч’, *киць* ‘вечір’ утворили антропоніми, з одного боку, як тотеми, а з іншого — як показники часу народження дитини. Який із цих факторів в утворенні антропонімів був на першому місці — сказати важко» (Т.Х. Кусімова цит. за: ¹⁹).

Інколи в лексичній семантиці імен містяться такі іллокуції, як опосередковане бажання, прохання тощо. У родині, де вже є кілька дочок, наступній дочці дають красномовне ім’я *uZanele* ‘їх (дівчат) досить’²⁰. У народі волофу, як і в інших африканських народів, діти отримують значимі імена, семантика яких пов’язана з обставинами їхнього народження, пор. волофські імена *Воти* ‘покинутий’, *Бугума* ‘я не хочу’ (наприклад, доньку)²¹. Іменем може бути будь-яке дієслово або навіть ціле речення: ‘він запізнівся’ (хлопчик народився пізніше, ніж очікували), ‘вона поспішила’ (дівчинка народилася в дуже молодих батьків) і т. д. Пор. приклади власних імен берберською мовою в туарегів: *Gharat* ‘сезон-жаркий-восени’, *Tanfa* ‘вона корисна’, *Tendew* ‘її покинули’, *Tahambayat* ‘та, в якої чорні ясна’²².

Імен-речень в антропоніміконах різних мов нашої планети за потреби можна відшукати значну кількість. У сучасній монгольській антропонімії нерідко трапляються імена-фрази, які з формального погляду нагадують прості речення, що складаються з підмета і присудка, тобто такі імена здебільшого складаються з іменника та дієслова. Цей різновид монгольських особових імен може поділятися на кілька груп. Одну з груп *фразових антропонімів* становлять особові імена, аналогічні за структурою речень, які утворюються за моделлю “іменник + дієслово минулого часу”: «*Герелгарав < герел гарав ‘світло з’явилося’, Майгарав < май гарав ‘травень настав’*. Іншу групу імен-фраз складають антропоніми, аналогічні за структурою до питальних речень, наприклад: *Хенбилеє < хен билеє? ‘хто такий?’, Терхенбеє < тер хен бе? ‘хто той?’, Юубилеє < юу билеє? ‘що таке?’*. Ще одну групу монгольських імен-фраз формують антропоніми, аналогічні за структурою до спонукальних речень, наприклад: *Одбарь < од барь ‘тримай зірку!’, Маамаагеєрей < маамаа геєрей ‘скажи мама’*. Іншу групу становлять імена-фрази, аналогічні за структурою до заперечного речення, наприклад: *Бибишхорлоо < би биш хорлоо ‘це не я, а Хорлоо’*, Другу групу складають імена, аналогічні за структурою до стверджувальних речень, наприклад: *Хійморьсайн < хійморь сайн ‘бадьорий дух — це добре’*. Пор. також імена, які мають характер номінативного речення: *Хишигбат < хишиг бат ‘добробут міцний’*»²³. Верховним божеством башкири вважали *Тенґрі* ‘небо’, ‘космос’, ‘небесні сили’, найменування якого відобразилося в наданні імен. «Незважаючи на те що ім’я верховного божества *Тенґрі* відображає чоловіче начало і, здавалося б, повинно даватися тільки хлопчикам, у башкирському антропоніміконі функціонує жіноче ім’я: *Тэнґрєбікэ*. У нашому джерелі зафіксовано прізвище *Тенґрібірдин* (*Тенґрі* ‘всевишній’ + *бірде* ‘дав’). У шежере башкирів роду кальсер-табин племені табин відзначено власне ім’я *Тенґрібірде-бій*»²⁴.

Антропонімікон величезної поліетнічної Тропічної Африки — це відкрита ономастична система, де особовою назвою може стати будь-яке слово, словосполучення або речення (стверджувальне, питальне, заперечне) рідною мовою. Це може бути обов’язкове додавання антропонімного префікса, як у мові зулусів, пор. апелятиви *eZunkawini* ‘серед мавп’, *ekuseni* ‘рано-вранці’, *themba* ‘мати надію’ та власні імена *uZunkawini*, *uKuseni*, *uThemba*²⁵.

Політичні антропоніми як одна зі специфічних лексико-семантичних груп африканських антропоніміконів — це динамічні соці-

альні тексти із значною інформативною глибиною, яка детермінована відповідним соціально-культурним фоном. Пор. особові імена в зулусів: *uSibongile* ‘ми задоволені’, *uSiphive* ‘нам дали’, *uThokozile* букв. ‘будучи щасливим’²⁶, *Thandive* ‘улюблений’, *Siyauva* ‘ми радіємо’, *Themba* ‘надія’, *Thembelihle* ‘прекрасна надія’, *Nonlanhla* ‘щасливий’, *Khululisizwe* ‘звільнити націю’, *Lungelo* ‘права’, *Teurai Ropa* ‘пролий кров’, *Mbumburu Kupisa* ‘яка гаряча моя куля’, *Yeukai Chimurenga* ‘пам’ятай революцію’, *Nkululeko* ‘свобода’, *Noxolo* ‘мир’, *Tshepiso* ‘обіцянка’, *Nombuyiselo* ‘нагорода’, *Lindokuhle* ‘чекаючи хороших речей’, *Siyaya-eNkululekweni* ‘ми йдемо за свободою’²⁷.

Рідномовні аборигенні власні імена в домашньому спілкуванні домінують у багатьох африканських родинах. Мотивація особових імен ситуативними чинниками відображається у відповідних африканських пареміях на зразок такого прислів’я африканського етносу, який розмовляє на діалекті іла мови йоруба: *Ule a mi gho ja i ho ota oruko rin*, що можна приблизно перекласти так: ‘Ім’я, яке ми маємо намір дати дитині, зумовлене певною ситуацією в родині’²⁸. Лексична семантика одного із власних імен підкреслює важливість мати «добре ім’я» *Eziafa (Ezi afa ka ego)*, тобто ‘ліпше добре ім’я, ніж гроші’²⁹. Деякі африканські власні імена походять від національних паремій, які перебувають у відношеннях змістової еквівалентності з прислів’ями інших етнічних культур. Особове ім’я *Abhorunse* походить від прислів’я “*A ka gho urun ji a ri se*”, яке можна приблизно перекласти так: ‘перш ніж зробити щось, уважно все проаналізуй’³⁰. Численні африканські монолексемні імена містять *алюзії* на багатослівні паремії. Наведемо приклад з антропонімії народу конго: ім’я *Kimbémbi* ‘перепелятник’ пов’язане з прислів’ям мовою конго *Kimbémbi kibaaba maluuiinsi ku Nzaambi-Mpuungu* ‘маленький перепелятник, змахуючи крилами, залишається в рівновазі, дякуючи Всемогутньому Богу’³¹. Латинська приказка *festina lente*, що має грецький відповідник *speude bradeôs* ‘поспішай повільно’, має африканські змістові антропонімії кореляти, в яких ту саму думку викладено в національних традиціях, пор. особові імена *Aiyenunmelo* < *Aiye nen umelo* ‘життя вимагає повільного руху’, а також *Ojuekanmi* < *Oju e kan mi* ‘я не поспішаю’³². Латинський вислів *Tempora mutantur et nos mutamus in illis* (‘часи змінюються, і ми змінюємося разом з ними’) має африканський відповідник *Aiyeyi wa oghun a me se rin* (‘ми рухаємося в ногу з часом’), на основі якого виникло особове ім’я *Aieyeiwa*³³.

Численні паремійні антропоніми функціонують у китайській ономастичній культурі. Особливо часто трапляються так звані *ченьюї* – традиційні китайські фразеологізми, які складаються із чотирьох елементів і мають повчальний характер. Оскільки двоскладове або трискладове ім'я не може містити повну форму *ченьюї*, у китайських антропонімах відпаремійного походження представлений лише усічений варіант. Так, ім'я *Чжен Пенчен* співвідноситься з висловом *пенчен ванлі* ‘великому кораблю велике плавання’. Ім'я *Ван Цзюйань* співвідноситься з висловом *цзюйань сивей* ‘живучи в спокої, думай про небезпеку’³⁴.

Деякі особові африканські імена своєю внутрішньою формою виражають філософські роздуми, відбивають моральні цінності народу. Ім'я *Udoka* приблизно перекладають як ‘мир має першорядне значення’, *Ozuluonye (Uwazulonye)* ‘для кого цей світ бездоганий?’, *Onyenwura* ‘хто володіє світом?’³⁵. За уявленнями китайців, *інтерогативні імена* містять питання, які можуть змусити людину замислитися над певними проблемами життя, явищами навколишнього світу. Сенс цих питань зазвичай має філософський характер. Наведемо кілька прикладів: *Чень Хулі* ‘що вважати справедливістю?’, *Мін Шуфей* ‘хто подає неправду як істину?’, *Хе Цижчі* ‘як розширювати помисли?’, *Ші Аньцай* ‘у чому полягає історія?’, *Яо Ванхе* ‘чого очікувати в майбутньому?’³⁶.

У світовій антропонімії *антропонімні інформативи* нескінченні як за структурним складом, так і за семантикою своїх компонентів. Пор. імена племені могауків – північноамериканських індіанців, які належать до східного відгалуження сім'ї ірокезів. Дитину, яка народилася під час відлиги, назвали *Крижини-які-відносить-вода*; сина бідної жінки назвали *Вона-в-нужді*³⁷. У племені ірокезів у Північній Америці особові імена найчастіше утворюють від одного дієслова й одного приєданого до нього іменника на зразок *Він-сповіщає-поразку (-перемогу)*, *Вона-працює-вдома*, *Вона-має-двох-чоловіків*. Пор. інші іменування, які нерідко мають метафоричні конотації: *В-центрі-неба*, *Він-піднімає-небо*, *За-небом*; *Звисаюча-квітка*, *Красива-квітка*. Пор. ще особові імена *Там-де-з'єднуються-дві-річки*, *Перетин-доріж*³⁸.

Отже, мовленнева діяльність – це особливий феномен у сфері людської комунікації. Проблеми мовлення та мовленневої діяльності (та участь у цій діяльності антропонімії) входять у коло інтересів таких наук, як соціо-, етно-, психо- та етнопсихолінгвістика тощо.

Власне кажучи, комунікативну, інформаційну функцію антропоніми виконують у багатьох мовних культурах світу, але найчастіше ця функціональна їхня сторона мало помітна, оскільки пригнічена домінантною номінативною функцією. І лише в антропоніміконах деяких мов комунікативна функція антропонімів репрезентована більш виразно. Ця функція яскраво розкривається в тих антропонімних системах, які є результатом вільної творчої діяльності номінаторів. Таким чином, у багатьох антропонімах співіснують і конкурують номінативна та комунікативна функції. Маючи різний ступінь виразності, на перший план виступає то один, то інший аспект цих онімних одиниць.

¹ Уфимцева А.А. и др. Лингвистическая сущность и аспекты номинации // Языковая номинация (Общие вопросы). М., 1977. С. 78.

² Акуленко В.В. Українська мова в європейському контексті (проблеми розвитку мовленнєвої комунікації) // Мовознавство. 1998. № 2–3. С. 94.

³ Кошанский Г.В. Лингво-гносеологические основы языковой номинации // Языковая номинация (Общие вопросы). М., 1977. С. 8.

⁴ Кошанский Г.В. Там само. С. 100.

⁵ Теоретична морфологія української мови / Упоряд. І. Вихованець, К. Городенська. К., 2004. С. 11.

⁶ Боброва Л.В. Просопографический указатель // Дьяконов И.М. Люди города Ура. М., 1990. С. 386.

⁷ Боброва Л.В. Там само. С. 386–416.

⁸ Коростовцев М.А. Религия древнего Египта. М., 1976. С. 175–176.

⁹ Балов А. Великорусские фамилии и их происхождение. Историко-этнографический очерк // Живая старина. 1896. Вып. II. С. 161.

¹⁰ Балов А. Там само. С. 161.

¹¹ Серль Дж. Что такое речевой акт? // Новое в зарубежной лингвистике. М., 1986. Вып. 17. С. 152.

¹² Остин Дж.Л. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. М., 1986. Вып. 17. С. 92.

¹³ Мусульманские имена. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.e-reading.club/bookreader.php/1026648/Musulmanskie_imena.html

¹⁴ Сулейманова Р.А. Башкирские фамилии, основанные на анимистических верованиях: лингвокультурологический и этимологический аспекты // Ономастика Поволжья: Материалы XVII Международ. научн. конф. (Великий Новгород, 17–20 сентября 2019 года). Великий Новгород, 2019. С. 340–341.

¹⁵ Сулейманова Р.А. Там само. С. 341.

¹⁶ Хазиева-Демирбаш Г.С. Современные татарские личные имена в этнокультурном пространстве // Ономастика Поволжья: Материалы XVII Международ. научн. конф. (Великий Новгород, 17–20 сентября 2019 года). Великий Новгород, 2019. С. 345.

¹⁷ Мусульманские имена. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.e-reading.club/bookreader.php/1026648/Musulmanskie_imena.html

- ¹⁸ *Туркменские имена*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.btcic.org/index.php?option=585:turkmenskie-imena&catid>
- ¹⁹ Сулейманова Р.А. Знач. праця. С. 339.
- ²⁰ Коортан А. Uniqueness in the Zulu anthroponymic system // *Onoma*. 2009. N 44. P. 76.
- ²¹ Кальщикова Е.Н. Волофы // Системы личных имен у народов мира. М., 1989. С. 95.
- ²² *Aghali-Zakara M. Onomastique berbère. Noms propres en touareg et traduction // Proceedings of the XXI st International Congress of Onomastic Sciences, August 19–24. 2002. Uppsala, 2008. № 4. P. 259.*
- ²³ Энхбат Д. Грамматические способы образования сложных личных имен монголов // Ономастика Поволжья: Материалы XVI Международ. науч. конф. (Ульяновск, 20–23 сентября 2017 г.): В 2 т. Ульяновск, 2017. Т. 1. С. 246–255.
- ²⁴ Сулейманова Р.А. Знач. праця. С. 339.
- ²⁵ Duke J. African anthroponyms and structural principles of the ‘ideal’ name // Proceedings of the XXI st International Congress of Onomastic Sciences, August 19–24. 2002. Uppsala, 2005. № 1. P. 148.
- ²⁶ Коортан А. Знач. праця. P. 76.
- ²⁷ Herbert R.K. Personal Names as Social Protest: The Status of African Political Names // *Names*. 1999. N°47. 2. P. 112, 113, 120.
- ²⁸ Olowo Ojoade J. African Proverbial Names: 101 Ilaje Examples // *Names*. 1980. Vol. 28. N 3. P. 195.
- ²⁹ Okoh N. The Positive of the Negative in Enuani Names // *Onoma*. 2009. Vol. 44. P. 153.
- ³⁰ Olowo Ojoade J. Знач. праця. P. 200.
- ³¹ Daeleman J. Système anthroponymique koongo // *Anthroponymie afro-romane*. 1991. N°4. P. 34, 35.
- ³² Olowo Ojoade J. Знач. праця. P. 201, 209.
- ³³ Olowo Ojoade J. Там само. P. 201.
- ³⁴ Хамаева Е.А. Китайские антропонимы. Иркутск, 2015. С. 274–275.
- ³⁵ Okoh N. Знач. праця. P. 154, 159.
- ³⁶ Хамаева Е.А. Знач. праця. С. 274–275.
- ³⁷ Леви-Стросс К. Первобытное мышление. М., 1994. С. 253.
- ³⁸ Леви-Стросс К. Там само. С. 253.